

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1990

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ
Ο ΠΟΙΗΤΗΣ, Ο ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ, Ο ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΓΓΚΟΥ Κ. ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ

Τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Κώστα Οὐράνη συμπληρώνονται σὲ τέσσερις μῆνες καὶ δεκαπέντε ἡμέρες. Ἄλλὰ στὶς 12 Ἰουλίου ποὺ θὰ εἶναι ἡ ἐπέτειος αὐτῆ, μέσα στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ, ἡ Ἀκαδημία θὰ εἶναι κλειστή. Ὅμως σᾶς ὀφείλω ἀκόμη μιὰν ἐξήγηση γιὰ τὴν ἀποψινὴ ὀμιλία.

Ὁ Κώστας Οὐράνης ἦταν στενὸς μου φίλος. Καὶ τὰ βιβλία του πολὺ τὰ ἀγάπησα, πολὺ πλησίασα ὡς τὸν πυρήνα τους καὶ βρέθηκα πολὺ κοντὰ στὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ εἶναι τὸ βαθύτερο μυστικὸ τους, ἡ κρυφὴ ψυχικὴ του ἀνάγκη, ἡ μακρινὴ ἀφετηρία τους. Γι' αὐτόν, λοιπόν, τὸ φίλο εἶχα τὸ κακὸ μήνυμα πρῶι-πρῶι στὶς 12 Ἰουλίου τοῦ 1953. Ὁ ἥλιος ἦταν πολὺς ἔξω, ἀλλὰ τὸ τηλεφώνημα ποὺ μὲ ζύπνησε ἔριξε πολὺ σκοτάδι γύρω μου. Μὲ εἰδοποιοῦσε ὅτι στὶς τρεῖς τὸ πρῶι, ξεψύχησε ὁ Οὐράνης στὸ σανατόριο Παπαδημητρίου, στὰ Μελίτσια, ὅπου πῆγαινε κάθε καλοκαίρι, στὰ τελευταῖα του χρόνια, γιὰ νὰ ἀνανεώνει τὶς δυνάμεις του, ποὺ καταλάβαινε πὼς τοῦ ἔφευγαν. Τὸν εἶχε κάνει πιὰ ἐρείπιο ἢ ἀρρώστια του, τὸ ἄσθμα ποὺ τὸν βασάνιζε ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Μὰ ἡ μεγάλη ἐξάντληση ἦρθε μὲ μιὰ νέα θεραπεία, ποὺ ἀποφάσισε νὰ τὴν δοκιμάσει κι αὐτὴν τέλη Μαΐου - ἀρχὲς Ἰουνίου καὶ ποὺ ἐπικίνδυνα τοῦ ἀδυνάτισε τὴν καρδιά.

Στοὺς ἀπολογισμοὺς σὰν αὐτόν ποὺ θὰ προσπαθήσουμε νὰ κάνουμε ἀπόψε, συνηθίζουν νὰ δίνουν πρῶτα μερικὰ γενικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα. Δὲν θὰ παραμερίσω τὴ συνήθεια, ποὺ ὡς ἓνα σημεῖο εἶναι χρήσιμη, ἀλλὰ θὰ περιοριστῶ σὲ τρία τέσσερα γεγονότα-σταθμοὺς τῆς ζωῆς τοῦ Οὐράνη, γιὰ νὰ μπορέσω, μέσα στὴν ὥρα ποὺ ἔχω στὴ διάθεσή μου, νὰ παρουσιάσω τὸ ἔργο του καὶ νὰ τὸ τοποθετήσω στὴν ἐποχὴ μας, τὴν

άρνητική για ό,τι είναι χτεσινό άκόμα παρελθόν, τη δύσπιστη για ό,τι γίνεται γύρω μας, την άδίσταχτα εικονοκλαστική. 'Ο Κώστας Ουράνης, –τό πραγματικό του όνομα Κώστας Νέαρχος,– γεννήθηκε στην Πόλη τό 1890, – ή οικογένειά του ήταν από τό Λεωνίδιο τής 'Αρκαδίας,– κ' έκαμε τίς γυμνασιακές του σπουδές στο έκει 'Αμερικανικό Κολλέγιο. "Επειτα τίς συμπλήρωσε στην 'Ελβετία, στο Βέλγιο και στο Παρίσι. Ταξίδεψε πολú και παντρεύτηκε δυò φορές: τό 1918 την Πορτογαλίδα Μανουέλα Σαντιάγκο και τό 1930 την 'Ελένη Νεγροπόντη. 'Ο πρώτος γάμος του έδωσε ένα κορίτσι: τη σημερινή κυρία Μαρί- 'Ανζέλ Γουάιλντ. Τύπωσε λίγα βιβλία, έγραψε όμως πολλά, όσα λίγοι λογοτέχνες μας. Και ή πλάνη ότι ήταν όλιγογράφος, φάνηκε μόλις έκυκλοφόρησε ή βιβλιογραφία του έργου του, μόχθος μεγάλος του Πέτρου Μαρκάκη, που μπόρεσε να γίνει βιβλίο, – βιβλίο χρησιμότητας,– με την οικονομική ενίσχυση τής 'Ελένης Ουράνη. Τριάντα έξι μεγάλες τρίστηλες σελίδες γεμίζουν οι τίτλοι τών ποικίλων δημοσιευμάτων του Ουράνη. 'Ο ίδιος έλεγε πώς, αν συγκέντρωνε σε βιβλία ό,τι είχε γράψει και δημοσιεύσει, θα τύπωνε περισσότερους από πενήντα μεγάλους τόμους. Κι ό βιβλιογράφος του σωστά σημειώνει: «Στην πραγματικότητα (ό Ουράνης) ήταν ένας από τους πολυγραφώτερους συγγραφείς μας. Μπαίνει στη σειρά του Ξενόπουλου, του Σπ. Μελά, του Παύλου Νιρβάνα και του Καμπούρογλου». "Άλλο γνώρισμα τής έργασίας του Ουράνη είναι ό άγώνας του για την ποιότητα λόγου. Δέν του έλειπε ή έμπνευση, τό θέμα, όμως του περιόσσευε ή προσπάθεια για την άρτια μορφή. 'Ο Ουράνης βασανίζοταν πολú άπάνω στο χειρόγραφο του. Και δέν τύπωνε τό τραγούδι ή τό πεζογράφημά του αν δέν ήταν βέβαιος ότι έδινε τόν άληθινό έαυτό του: τόν αιώνιο νοσταλγο μιάς μακρινής ζωής και μιάς άόριστης και για τούτο περισσότερο ποθητής ευτυχίας, όλου εκείνου του κόσμου που δέθηκε με τά παιδικά του χρόνια κ' έμεινε στη σκέψη του σαν παραμύθι και σαν χώρος του όνειρου. Κι αυτός άκριβώς ό νοσταλγός γινόταν με τόν καιρο ένας νικημένος, ένας κυνηγός τής χίμαιρας κ' ένας ταξιδιώτης που ζητούσε και δέν έβρισκε, που κατακτούσε κάποτε την ώρα τής χαράς και πάλι την έχανε, ένας δραματικός άνικανοποίητος, που όδευε προς την ευτυχία και ποτέ δέν την συναντούσε – ή τουλάχιστον δέν την συναντούσε όπως την όνειρευόταν κι όπως την άποζητούσε. 'Ο Ουράνης τύπωσε τά τραγούδια του σε τρία βιβλία: στο «Σαν όνειρα», νεανική προσπάθεια που την είχε διαγράψει από τό έργο του, στα «Σπλήν» και στις «Νοσταλγίες». Είχε έτοιμη κι άλλη μιá ποιητική συλλογή, που θα την παρουσίαζε με τόν τίτλο «'Αποδημίες». Κ' ή 'Ελένη Ουράνη συγκέντρωσε όλα τά τραγούδια του Ουράνη σ' έναν μεγάλο τόμο και μιάς έδωσε έτσι τά όριστικά στοιχειά για να έχουμε πλήρη γνωριμία με τό έργο του.

Δυò φορές είπα: τά τραγούδια του Ουράνη. Κ' ενω δέν προσπάθησα να διαλέξω τη λέξη, νομίζω πώς βρήκα την πιò κατάλληλη. Τραγουδιστής είναι στα ποιήματά του ό Ουράνης, δηλαδή λυρικός στην πιò καθαρή και προσιτή μορφή. "Ένας νεορομαντικός

πού εἶπε τοὺς καημούς του σὲ τόνο χαμηλό, πολὺ ἀνθρώπινο. Κ' οἱ καημοὶ του, ἐνῶ φαίνονται πολλοί, – ἡ γυναῖκα, ὁ ἔρωτας, ἡ ἐπιθυμία νὰ γνωρίζει ὄλο καὶ νέους τόπους καὶ τὴν ὀμορφιὰ σὲ ὅλη τὴν ποικιλία της,– καταλήγουν σὲ μιὰ νοσταλγία καὶ σὲ μιὰν ἀναζήτηση.

Ἐρωτικὸς ποιητὴς εἶναι ὁ Οὐράνης. Ἄλλὰ καὶ στοὺς ἐρωτικούς καὶ στοὺς ἄλλους στίχους του πόση πίκρα καὶ πόση νοσταλγία γιὰ κάτι πού δὲν τῶχει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀποκτήσει. Θυμηθεῖτε τὴν «Ἀγάπη», τὴν «Ταορμίνα», τὴν «Ἄνοιξη», τὸ «Ἐαρινό», τόσα ἄλλα τραγούδια του, τόσους ἄλλους στίχους του, πού ἀρκετοὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι στὰ χεῖλή σας. Πρὶν περάσουμε στὰ πεζογραφήματά του, ἄς ἀκούσουμε λίγους στίχους του.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΕΣ

Γυναῖκες πού σᾶς εἶδα σ' ἓνα τραῖνο
τὴ στιγμὴ πού κινούσε γι' ἄλλα μέρη·
γυναῖκες, πού σᾶς εἶδα σ' ἄλλου χέρι
μὲ γέλιο νὰ περνᾶτε εὐτυχισμένο·

γυναῖκες, σὲ μπαλκόνια νὰ κοιτᾶτε
στὸ κενὸ μ' ἓνα βλέμμα ξεχασμένο,
ἢ ἀπὸ ἓνα πλοῖο σαλπαρισμένο
μ' ἓνα μαντίλι ἀργὰ νὰ χαιρετᾶτε...

–νὰ ξέρατε μὲ πόση νοσταλγία
στὰ δειλινά, τὰ βροχερά καὶ κρύα,
σᾶς ξαναφέρνω στὴν ἀνάμνησή μου,

γυναῖκες, πού περάσατε μιὰν ὥρα
ἀπ' τὴ ζωὴ μου μέσα καὶ πού τώρα
κρατᾶτε μου στὰ ξένα τὴν ψυχὴ μου!

Η ΑΓΑΠΗ

Δὲν ὠφελεῖ νὰ καρτερᾶς ὄρθιος στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
καὶ μὲ τὰ μάτια στοὺς νεκροὺς τοὺς δρόμους στυλωμένα·
ἂν εἶναι νάρθει, θὲ ναρθεῖ, δίχως νὰ νιώσεις ἀπὸ πού,
καί, πίσω σου πλησιάζοντας μὲ βήματα σβησμένα,
θὲ νὰ σοῦ κλείσει ἀπαλὰ μὲ τ' ἄσπρα χέρια της τὰ δυὸ

τὰ μάτια πού κουράστηκαν τοὺς δρόμους νὰ κοιτᾶνε.
Κι ὅταν, γελώντας, νὰν τῆς πείς θὰ σὲ ρωτήσῃ: «Ποιά 'μαι ἐγώ;»
ἀπ' τῆς καρδιάς τὸ σκίρτημα θὰ καταλάβεις ποιά 'ναι.

Δὲν ὠφελεῖ νὰ καρτερᾶς... Ἄν εἶναι νάρθει, θὲ ναρθεῖ.
Κλειστὰ ὅλα νάσαι, θὰ τὴ δεῖς ἄξαφνα μπρός σου νὰ βρεθεῖ
κι ἀνοίγοντας τὰ μπράτσα τῆς πρώτη θὰ σ' ἀγκαλιάσει·
εἶδέ, κι ἂν ἔχεις φωτεινὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ τὴ δεχθεῖς,
καί, σὰν φανεῖ, τρέξεις σ' αὐτήν, κ' ἐμπρός στα πόδια τῆς συρθεῖς,
ἂν εἶναι νάρθει, θὲ ναρθεῖ - ἀλλιῶς θὰ προσπεράσει!..

Τὸ ἔργο τοῦ Οὐράνη εἶναι ὀλοκληρωμένη πνευματικὴ προσφορά, πού συγκεντρώθηκε, τὸ εἶπαμε, ἔπειτα ἀπὸ τὸ θάνατό του, ἀπὸ τὴν Ἑλένη Οὐράνη σ' ἓνα μεγάλο τόμο. Ὅπως πρωτοβουλία καὶ κληρονομιά δική της, τῆς Ἑλένης Οὐράνη, εἶναι καὶ τὸ «Ἰδρυμα Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη», πού λειτουργεῖ, μὲ ἀντιπροσώπους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στὸ διοικητικὸ του συμβούλιο, καὶ μὲ τὰ βραβεῖα, πού ἀπονέμει κάθε χρόνο σὲ ἀξιους λογοτέχνες μας, καὶ μὲ τὶς ἄλλες ἀθόρυβες ἐνισχύσεις του σὲ Ἰδρύματα, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, τονώνει τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, πού μένει σχεδὸν ἀβοήθητη ἀπὸ τὸ Κράτος.

Ἐνα-ἔνα τὰ βιβλία τοῦ Οὐράνη δὲν ἔχουμε τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο νὰ τὰ ἐξετάσουμε. Μποροῦμε, ὅμως, νὰ ποῦμε ὅτι ὅλη μαζὶ ἡ προσφορά του εἶναι τόσο προσωπική, πού δὲ χάνει τίποτα μέσα στὴ φθορὰ τῶν ἀξιών τοῦ καιροῦ μας. Ὁ ποιητής, φυσικά, ἔχει τὸ προβάδισμα. Μὰ καὶ σὲ κάθε σελίδα τοῦ Οὐράνη, ἀφηγηματικὴ, ταξιδιωτικὴ ἢ κριτικὴ, – ἢ διεξοδικὴ μελέτη του γιὰ τὸν Μπωντλαῖρ μένει ὑπόδειγμα ὑποκειμενικῆς κριτικῆς, – εἶναι πάντα αἰσθητὴ ἢ παρουσία τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἔδειξε μοναδικὴ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνότητα ἀπὸ τὰ νεανικὰ ὡς τὰ ὕστατα χρόνια του.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητὴς Οὐράνης πού ξέραμε ὡς τὸ 1952, ὡς τὸ 1953, ὡς τὶς τελευταῖες του ἡμέρες. Κ' ἔπρεπε νάρθει τὸ τέλος, γιὰ νὰ ὑψωθεῖ μπροστά μας ἓνας ἄλλος ἄνθρωπος, ἓνας τόσο τραγικὸς ἄνθρωπος, πού δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸν φανταστεῖ κι ὅποιος ἀκόμα εἶχε αἰσθανθεῖ πολλὴ πίκρα καὶ εἶχε δεῖ ἀρκετὴ μαυρίλα κάτω ἀπὸ τὸν ἀνικανοποίητο πόθο τῆς φυγῆς πού κατακλύζει τὰ περισσότερα κείμενά του.

Τὰ «Τελευταῖα σχεδιάσματα», πού τυπώθηκαν ἔπειτ' ἀπὸ τὸ θάνατό του, εἶναι ποίηση προχωρημένη καὶ τοποθετοῦν τὸν Οὐράνη πολὺ πέρα ἀπὸ κεῖ πού συνηθίσαμε νὰ τὸν βλέπουμε. Πρὶν ὅμως δώσουμε λίγους ἔστω στίχους αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ἀξίζει νὰ διαβάσουμε ἓνα ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ 1931 πού μοῦ τὴν ἔστειλε ἀπὸ τὸ Mont Dore, ὅπου ἔκανε αὐστηρὴ θεραπεία. Μοῦ γράφει:

«Ξύπνημα κάθε πρωί στις έξη. Ντύσιμο μ' ένα χοντρὸ μάλλινο κοστούμι, τοῦ ὁποίου οἱ γραμμὲς ποῦ τὸ χαρακώνουν τὸ κάνουν κοστούμι φυλακισμένου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κουκούλα τὸ κάνει νὰ μοιάζει μὲ ἔνδυμα μοναχοῦ, καὶ μετάβασις στὸ θεραπευτήριον.

Πιόσιμο ἑνὸς ποτηριοῦ ζεστοῦ καὶ ζυνοῦ νεροῦ.

Γδύσιμο μέχρι μέσης καὶ εἴσοδος σὲ μιὰ γοῦρνα βρωμεροῦ τὴν ἐμφάνιση καὶ ζεστοῦ νεροῦ πηγῆς... γουργουλιζούσης (!). Διαμονὴ μέσα ἐκεῖ πέντε λεπτά.

Σκούπισμα τοῦ σώματος καὶ μετάβασις σὲ μιὰ ἄλλη αἴθουσα ὅπου μὲ καθίζουν σ' ἕνα σκαμνί, μοῦ περνοῦν γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι μία σανίδα σὰν ἐκείνη στὴν ὁποία μπαίνει τὸ κεφάλι τοῦ μέλλοντος νὰ κατατομηθῇ, καὶ διευθύνουν ἀπάνω μου ἕνα σωλῆνα ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐκσφενδονίζεται καυτὸς ἀτμὸς μὲ τὴ δύναμη νεροῦ πυροσβεστικοῦ σωλῆνος. Αὐτὸ κρατᾶει δύο λεπτά γιὰ τὸ στήθος καὶ δύο λεπτά γιὰ τοὺς ὤμους – μοιάζει ὅμως μὲ αἰῶνα ὀλόκληρον.

Βγαίνοντας ἀπὸ κεῖ μὲ φλογισμένο τὸ στήθος καὶ τὸ κορμί, μπαίνω σὲ ἄλλη αἴθουσα ἀσφουκτικῶς γεμάτη ἀπὸ ἀτμοὺς 30 βαθμῶν. Μέσα ἐκεῖ ὑπάρχουν διάφοροι ἄλλοι συνάνθρωποι ἐξ ἴσου δυστυχεῖς ἀλλὰ δὲν διακρίνει κανεὶς παρὰ τὶς ἀμυδρότατες σκιές τους, ὅταν περνᾶνε κοντά σου, γιὰ τὸ οἱ ἀτμοὶ κάνουν τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς αἴθουσας σὰν δρόμο τοῦ Λονδίνου, σὲ ὥρα πυκνότητος ὀμίχλης. Μέσα ἐκεῖ μένω μισὴ ὥρα (μὲ τὸ ρολόγι) στάζοντας ἰδρῶτα ἀπὸ ὅλους τοὺς πόρους τοῦ σώματός μου, εἰσπνέοντας μὲ δυσκολία τοὺς ζεστοὺς αὐτοὺς ἀτμοὺς καὶ σφουγγιζόμενος ἀδιάκοπα σὰν θερμαστῆς βαποριοῦ.

Μετὰ τὴν αἴθουσα αὐτὴ περνᾶω σὲ ἄλλη αἴθουσα ἀτμῶν, πιὸ ζεστῶν ἀκόμα καὶ πιὸ πυκνῶν (32 βαθμῶν) ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν φαίνονται πιά οὔτε σὰν σκιές ἀλλὰ σὰν ἐκτοπλάσματα πνευματιστικῆς séance.. Τὸ μαρτύριο ἐκεῖ κρατᾶει ἄλλα εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ ξαναγυρίζω, πτώμα ἀπὸ τὴν ἐξάντληση, στὸ ξενοδοχεῖο, μπαίνω σ' ἕνα ζεσταμένο κρεβάτι καὶ ἀπομένω λαχανιάζοντας ὡς ποῦ νὰ συνέλθω μία ὥρα...

Τὸ ἀπόγευμα, ἐπανάληψις τοῦ ζεστοῦ καὶ ζυνοῦ νεροῦ. Ὑστερα μετάβασις σὲ ἕτερη αἴθουσα ὅπου ἐπὶ εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας μοῦ κρατοῦν μέσα στὴ μύτη μία ξύλινη κάνουλα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναδίδεται ἕνα ἀέριο τὸ ὁποῖο καίει καὶ πνίγει τὴν ἀναπνοὴν σὰν τὴν ἀμμονία. Τέλος, ζέον ποδόλουτρο 5 λεπτῶν...»

Ἄκοῦστε τώρα μερικὸς στίχους του, γραμμένους ἔπειτα ἀπὸ τὴ σκληρὴ αὐτὴ δοκιμασία.

*Σὰν σὲ πηγᾶδι σκύβω ἐντός μου:
στὸ σκοτεινὸ του τὸ βυθὸ
πέτρα τοῦ ρίχνω τὴ φωνή μου,
μὰ δὲ μοῦ στέλνει μιὰ ἠχώ.*

Σιωπή μονάχα κι' άδειωσύνη
 κουρνιάζουν, λές και τὸ νερὸ
 μέσα στὸ τρίσβαθο πηγάδι
 νά 'χει στερέψει ἀπὸ καιρό.

Καὶ συνεχίζει:

Ξεπέρασα τὰ σύνορα τῆς ζωῆς.
 Μπήκα στὴν περιοχή τῆς ἐρήμου,
 ὅπου τὰ νερὰ κ' ἡ βλάβστηση εἶναι ὀφθαλμαπάτες
 ὅπου κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν εἶμαι παρὰ ὀφθαλμαπάτη
 τοῦ ἑαυτοῦ μου.

Ἐμπήκα ζωντανὸς στὴν περιοχή τοῦ θανάτου,
 ὅπως τὰ ζῶα στὴ χειμερινή τους νάρκη.

Κλείστηκα μέσα στὸ κουκούλι τῆς σιωπῆς,
 τυλίχτηκα στὶς λουρίδες τῆς μούμιας.
 Στέκομαι στὸ ὄροσημο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.
 Μὲ κύκλωσε ἡ σιγή,
 τὸ παρελθὸν εἶναι σιγή, τὸ μέλλον σιγή.

Ἐκεῖ ἔφτασε ὁ ἐρωτικός, ὁ τραγουδιστῆς Οὐράνης, ἐκεῖ ἔφτασε ὁ ποιητῆς ὅταν ἀντίκρουσε πιὰ κατὰματα τὴ Μοίρα, κ' ἔπειτα προχώρησε καὶ πέρασε στὸν κόσμον τῶν σκιῶν. Σ' ἐμᾶς αὐτὸς, ὁ ἄλλος Οὐράνης ἔμεινε. Καὶ μπορῶ νὰ πῶ, χωρὶς δισταγμὸ, αὐτὸ τὸ «ἔμεινε». Γιατὶ ὁ ποιητῆς τῶν «Σπλήν», τῶν «Νοσταλγιῶν» καὶ τῶν «Ἀποδημιῶν» μπόρεσε νὰ σταθεῖ στὸ χῶρον τὸ δικό του, νὰ μὴν ὑποχωρήσει στὸ ρεῦμα ποῦ σάρωσε τόσα καὶ τόσα στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, μπόρεσε νὰ διασωθεῖ, θὰ ἔπρεπε νὰ πῶ, μαζί μὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλους ποῦ ἀνήκουν στὴν ποιητικὴ μας παράδοση, ν' ἀπαγγέλλεται πάντα καὶ νὰ μὴν ἀποκρούεται, φανερὰ τουλάχιστον, οὔτε ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀδιάλλακτους τῶν νέων ἐκφραστικῶν τρόπων. Ἐπάρχει στὸν τραγουδιστὴ καὶ στὸν ταξιδιώτη Οὐράνη μιὰ ποιότητα. Κι αὐτὴ ἐξασφαλίζει διάρκειαν στοὺς στίχους του.

Ἄς δοῦμε τώρα ἀκόμα ἓναν Οὐράνη, τὸν ἀφηγητὴ καὶ τὸν ταξιδιώτη, κ' ἔπειτα ἄλλον ἓναν, ποῦ αὐτὸν τὸν ξέρουν καὶ τὸν θυμοῦνται οἱ λιγότεροι.

Ἡ πεζογραφία του πέρασε ἀπὸ πολλὰς προσπάθειες, ἔκαμε δοκιμὲς σὲ ὅλα τὰ εἶδη ποῦ ἀνήκουν στὸν πεζὸ λόγο, κ' ἐνῶ μὲ τίς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις του κέρδισε ἓνα ὀλόκληρο κεφάλαιο τῆς λογοτεχνίας μας, ἔχει κι ἄλλες σελίδες, ποῦ οὔτε ἀσήμαντες εἶναι κι αὐτές, οὔτε μποροῦν ν' ἀλλάξουν τὴ γνώμη ὅτι ὁ συγγραφέας τους στάθηκε πάντα

ένας συνειδητὸς λογοτέχνης. Ἐγραψε ὁ Οὐράνης πολλὰ διηγήματα, ἄλλα μικρὰ πεζογραφήματα ποὺ σχεδίαζε νὰ τὰ τυπώσει μὲ τὸν τίτλο «Ἀποχρώσεις», κ' ἕνα βιβλίον παιδικῶν ἀναμνήσεων, τὴν «Ἀναβίωση», ποὺ ὅλο τὴν ἐδούλευε κι ὅλο τὴν συμπλήρωνε. Καὶ θὰ ἔμενα περισσότερο σ' αὐτὸ τὸ ὄριμο κείμενο, ἂν δὲν εἶχα νὰ ἐξηγήσω μιὰν ἐκπληξὴ τῆς τελευταίας ὥρας. Κανεὶς δὲν ἤξερε ὅτι ὁ Οὐράνης ἔκρυβε ἕνα «Ἡμερολόγιο», τὸ «Ἡμερολόγιο ἐνὸς φθισικοῦ». Οὔτε οἱ οἰκεῖοι του, οὔτε οἱ πιὸ στενοὶ φίλοι του. Καὶ ἡ ἐκπληξὴ εἶναι ἀκόμα πιὸ μεγάλη, γιατί τὸ «Ἡμερολόγιο» αὐτό, ποὺ τὸ χρονολογεῖ ἡ γλωσσικὴ του ἀκαταστασία, – πρέπει νᾶρχισε νὰ τὸ γράφει πρὶν ἀπὸ τὸ 1920, τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔμεινε γιὰ λίγο στὸ Νταβός, – εἶναι ἕνα κείμενο, ποὺ ὄχι μόνον ἔχει πολὺ σημαντικὲς λογοτεχνικὲς ἀρετὲς, ἀλλὰ ξεσκεπάζει καὶ μιὰ πληγὴ, ποὺ δὲν ὑποπτευόμαστε πῶς ἦταν τόσο βαθιὰ καὶ πῶς εἶχε πάρει τὸ πρόσωπο τοῦ Οὐράνη ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸ εἶχε γυρίσει στὸ σκοτάδι. Φαίνεται αὐτὴ τῇ στιγμῇ ὅτι κάνω κάποιον λάθος: Βασίζω μιὰ κρίση μὲ ἀποφασιστικὴ σημασία σὲ μιὰν ὑπόθεση. Εἶναι τάχα τὸ «Ἡμερολόγιο ἐνὸς φθισικοῦ» ἡμερολόγιο τοῦ Οὐράνη; Καὶ εἶναι ἑκατὸ στὰ ἑκατὸ αὐτοβιογραφικὲς οἱ σελίδες του; Μοῦ λείπουν οἱ ἀκριβεῖς πληροφορίες. Ἀπὸ πότε ὅμως οἱ ἀπλὲς πληροφορίες ἔχουν περισσότερη ἀξία ἀπὸ τίς φωνὲς ἐνὸς κειμένου, ποὺ διαψεύδουν ἢ βεβαιώνουν τὴν ἀλήθεια μὲ τὸν γνήσιο τόνο τους; Στὸ «Ἡμερολόγιο ἐνὸς φθισικοῦ» ὑπάρχει ἕνας τραγικὸς λόγος, ποὺ δὲ σηκώνει τὴ νοθεΐα. Κι ὄχι μόνον θὰ κινδύνευε ν' ἀποκρουστεῖ ἀπὸ κάθε γυμνασμένη ἀκοή, ἀλλὰ δὲ θὰ ἔπειθε οὔτε τὸν ἀναγνώστη ποὺ θέλει μόνον νὰ διαβάσει, ὄχι καὶ νὰ ἐλέγξει. Τὰ ἡμερολόγια τῶν φθισικῶν καὶ οἱ περιγραφὲς санаτορίων ἀφθονοῦν. Μὰ δὲν ξέρω πολλὰς σελίδες τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ποὺ νὰ δίνουν τόσο βαριὰ τὴν ἀπελπισία, τόσο καταθλιπτικὴ τὴ μουσικὴ τοῦ θανάτου καὶ τόσο ἔντονα τὸν πόθο ζωῆς, τὴν αὐταπάτη καὶ τὴν καρτερία, τὸ λυγμὸ καὶ τὴν εἰρωνεΐα. Αὐτὸ τὸ κείμενο, ποὺ τὸ ζημιώνει ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἡ ἄγνοια μερικῶν μυστικῶν τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ ἡ ἀνώμαλη γλωσσικὴ μορφή, δὲν προβάλλει μόνον ἕναν ἄνθρωπο, — αὐτὸν ποὺ κάνει αὐτοβιογραφία ἢ καὶ μόνον ἀφηγεῖται ὅ,τι εἶδε, — ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο σὲ μιὰ πολὺ σκληρὴ σύγκρουση μὲ τὴ Μοίρα. Ὡστόσο, πρέπει νὰ προχωρήσουμε στὶς ταξιδιωτικὲς σελίδες τοῦ Οὐράνη, στὸ «Sol y sombra», στοὺς «Γλαυκοὺς δρόμους», στὸ «Ταξίδι τῆς Ἰταλίας», στὰ «Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα», στὸ «Σινᾶ, τὸ θεοβάδιστο ὄρος», στὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τόσους ἄλλους τόπους κι ὁμορφιές, γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι ἔφτασε πολὺ πέρα ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἐπιτυχία κ' ἐπρόσφερε μιὰ σημαντικότερη ὑπηρεσία στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα: ὅτι μαζὶ μὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλους πεζογράφους μας, ἔκαμε τὴν ταξιδιωτικὴ ἐντύπωση ἀληθινὰ λογοτεχνικὸ εἶδος στὴ γλώσσα μας καὶ ὅτι ἐπρόσθεσε ἕνα ὀλόκληρο κεφάλαιο στὴν πεζογραφία μας.

Ἔχω ἀπὸ τὰ ταξιδιωτικὰ τοῦ Οὐράνη καὶ παλιὲς καὶ χτεσινὲς ἀκόμα σημειώσεις. Μὰ καὶ ἡ ἔρευνα ποὺ θεμελίωσε τὴν ἀποψινὴ ὁμιλία, δὲ μὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τίς ἀγάπες

κι από τις προτιμήσεις μου. Δεν μπορώ να ξεχάσω τὸν «Νεκρὸ πού ζεῖ στὸ Ἑσκοριάλ» ἢ τὴν «ᾠρα τῶν πάτιος στὴν Κόρδοβα» ἀπὸ τὸ «Sol y sombra», τοὺς «Δολομίτες» ἢ τὴν «Βενετία» ἀπὸ τὴν «Ἰταλία», τὸ «Ἐκεῖ πού ὑπῆρξε ἡ Καρχηδών» ἀπὸ τοὺς «Γλαυκοὺς δρόμους», τὸ «Ἀττικὸ τοπίο» καὶ τὸ «Στὸ Ἀρχιπέλαγος τῶν Κυκλάδων» ἀπὸ τὰ «Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα». Μὰ τώρα, ἀπάνω στὸν ἀπολογισμὸ μιᾶς ζωῆς καὶ στὴν ἀποτίμηση μιᾶς προσφορᾶς, πρέπει νὰ δοῦμε ὄχι τὸ μέρος, ἀλλὰ τὸ ὅλον, ὄχι τὴ λεπτομέρεια, τὸ κόσμημα σὲ μιὰ πρόσοψη ἢ τὸ σκάλισμα σὲ μιὰ θύρα, ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα. Καὶ πρέπει ἀμέσως νὰ πῶ ὅτι ὁ πεζογράφος τῶν ταξιδιωτικῶν αὐτῶν ἐντυπώσεων εἶναι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς πού παραμέρισαν τὶς ὀποιεσδήποτε ἐπιφυλάξεις γιὰ τὰ ἑλληνικὰ λογοτεχνικὰ κείμενα καὶ τὰ συμφιλίωσαν μὲ τὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό. Κι ὁ πιὸ ἀπαιτητικὸς κι ὁ πιὸ καλὰ πληροφημένος γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ πεζοῦ λόγου στὶς μεγάλες ξένες λογοτεχνίες, ἔχει μιὰ βασίμη προσδοκία ὅταν ἀνοίγει βιβλίον τοῦ Οὐράνη. Ξέρει ὅτι, ἐκτὸς ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, θὰ βρεθεῖ πέρ' ἀπὸ τὴν ἐπανάληψη, τὸ μεγάλο αὐτὸ μειονέκτημα πολλῶν λογοτεχνικῶν ἔργων, πού ἐλαττώνει ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν καὶ προκαλεῖ τούτῃ τὴν ἀπορία-καταδίκη: Γιατί γράφτηκε κι αὐτὸ τὸ βιβλίον ἀφοῦ δὲν προσφέρει τίποτε τὸ νέο καὶ τὸ προσωπικὸ κι ἀφοῦ δὲν κάνει παρὰ νὰ ζαναλέει ὅ,τι εἶπε, καὶ πολὺ καλύτερα, ἓνας ἄλλος, ἓνας πιὸ ἔμπειρος καὶ πιὸ ὀλοκληρωμένος λογοτέχνης; Κι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἓνα πρῶτο γνώρισμα κάθε βιβλίου τοῦ Οὐράνη. Καθὼς μάλιστα προβάλλει τὸ γνώρισμα τοῦτο ἀπὸ κείμενα μὲ θέματα τόσο πολυμεταχειρισμένα, – οἱ ἴδιοι τόποι περιμένουν ὅλους τοὺς ταξιδιωτῆς, – παίρνει ἀκόμα πιὸ μεγάλη ἀξία καὶ δείχνει καθαρότερα μὲ πόσο δικό του ὑλικό, δηλαδὴ μὲ πόσο ἀτομικὲς συγκινήσεις καὶ ἐντυπώσεις ἐργάζεται ὁ συγγραφέας τῶν «Ταξιδιῶν στὴν Ἑλλάδα» ἢ τῶν «Γλαυκῶν δρόμων». Σ' ἓναν πρόλογό του διαβάζουμε: «Δὲν ἔχουν τίποτα τὸ documentaire, δὲν εἰκονίζουν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς τῶν πολέμων. Εἶναι ἐντυπώσεις καθαρὰ ὑποκειμενικὲς καί, τὶς περισσότερες φορές, συναισθηματικῆς. Ὁ τ ὀ ν ο ς σ' αὐτὲς δὲν εἶναι σὲ ὅ,τι εἶδα ἀλλὰ στὸ τί αἰσθάνθηκα μπροστὰ σὲ ὅ,τι ἔβλεπα. Ἐκφράζουν τὰ «κινήματα» τῆς ψυχῆς καὶ τῆς φαντασίας πὸ μὸν προκαλοῦσαν τὰ μέρη πού ἐπισκεπτόμουν». Μὲ ἄλλα λόγια: ἔχουμε ὄχι τὸ ἑλληνικὸ ἢ ἄλλο τοπίο, μὲ τὸ σχῆμα, μὲ τὸ χρῶμα ἢ μὲ τὴν ἱστορία του, ἀλλὰ τὸν Οὐράνη μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ τοπίο, ἢ καλύτερα τὸν συναισθηματικὸ του κόσμον στὶς ποικίλες καταστάσεις, πού προκαλεῖ ὁ θαυμασμός, τὸ δέος, ἡ ἀναζήτηση, ἡ μεγάλη ἐκπληξη. Δηλαδὴ ἔχουμε ἀκόμη ἓνα τοπίο, ἓνα τοπίο ψυχῆς. Μὰ ὅ,τι ἀξίζει στὶς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις πού εἶναι γραμμένες ἀπὸ λογοτέχνη, – ὁ λογοτέχνης δὲ θὰ κάνει τὴ δουλειά του μὲ τὴν κορδέλα τοῦ γεωμέτρου καὶ δὲ θὰ γεμίσει τὰ χαρτιά του μὲ ἀριθμούς, – ὅ,τι ἀξίζει καὶ ὅ,τι μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ στενὰ νὰ μᾶς δέσει μὲ τὶς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις του εἶναι αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ συναισθηματικὸς κόσμος, ὁ ἄνθρωπος στὶς πιὸ γνήσιες καὶ στὶς πιὸ ἀτομικὲς ἐκδη-

λώσεις του, με τούς ψιθύρους του, με τις ἐκρήξεις του, με τούς λυγμούς του, με τὸ ρεμβασμό του, με τὸ προσωπικό του ὄνειρο. Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατέχει κάθε ταξιδιωτικὸ κείμενο τοῦ Οὐράνη, εἶναι πολὺ αἰσθητὸς καὶ προσφέρει σημαντικὴ ὑπηρεσία. Μᾶς δείχνει πόση ὁμορφιὰ ἔχει νὰ χαρεῖ ὅποιος ξέρει νὰ βλέπει καὶ μᾶς κάνει ν' ἀγαπήσουμε, λ.χ. μετὰ τὰ «Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα», ἀκόμη μιὰ φορά τὸν τόπο μας, γιατί τὸν εἶδαμε καλύτερα καὶ μετὰ ἀρκετὲς σελίδες του, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, τὸν ἀνακαλύψαμε.

Λυρικός, λοιπόν, ταξιδιώτης ὁ Οὐράνης, δηλαδὴ ὁ πιὸ ἀπληστος κι ὁ πιὸ ἀδιάλλακτος ἀπὸ τοὺς ταξιδιωτὲς, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὅλα τὰ παραμερίζει γιὰ τὸ ταξίδι, ποὺ ὅλες τὶς θυσίες εἶναι ἔτοιμος νὰ τὶς κάνει πάλι γιὰ τὸ ταξίδι, μιὰ καὶ δὲν ἀνέχεται, δὲν ὑποφέρει τὴ νοθεΐα σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι ἡ εὐτυχία του, ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς του. Κ' ἐκεῖ, στὴν ἀπόλαυση τοῦ ταξιδιοῦ, ἔχουμε κ' ἓνα ἄλλο γνῶρισμα τοῦ Οὐράνη, ἀπὸ τὰ πιὸ προσωπικά, ποὺ δὲ λείπει σχεδὸν ἀπὸ καμιά σελίδα του, ἀλλὰ στὰ ταξιδιωτικὰ του κείμενα, δηλαδὴ στὸ δικό του, στὸν ἐντελῶς δικό του χῶρο, ἀνεβαίνει ὀλόκληρο στὴν ἐπιφάνεια, προβάλλεται πιὸ ἔντονα καὶ γίνεται μαστίγιο στὰ χέρια ἑνὸς πολιτισμένου. Τὸ μαστίγιο αὐτὸ εἶναι ἡ εἰρωνεία τοῦ Οὐράνη, πού, χωρὶς νὰ πέφτει βάρυσα καὶ νὰ ματώνει, σκληρὰ τιμωρεῖ. Τὸ θυμᾶμαι αὐτὸ τὸ μαστίγιο σὲ μιὰ διάλεξη ποὺ ἔκαμε ὁ Οὐράνης γύρω στὰ 1933. Ἦταν τότε σ' ὅλη του τὴν ἀκμὴ καὶ σ' ὅλο τὸ θησαύρισμα ἀπὸ τὴν πολύχρονη περιπλάνησή του. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἐντελῶς δικό του θέμα. Μίλησε γιὰ τὰ ταξίδια καὶ τοὺς ταξιδιωτὲς καὶ πόση πίστη στὴν ἀποδημία δὲν ὁμολόγησε ἐκεῖνο τὸ βράδι καὶ πόσο πικρὸς γιὰ τοὺς ψευδοταξιδιωτὲς δὲν ἔγινε! «Τὸ ταξίδι, – εἶπε, – ἦταν τόσο ἔξω ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ζωῆς μας ἕως τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα, κάτι τὸ τόσο παραμυθένιο, ποὺ ἀρκοῦσε νᾶχει ἓνας ἄνθρωπος ζήσει στὰ ξένα ἢ καὶ ἀπλῶς ταξιδέψει μιὰ φορά, γιὰ νὰ τὸν περιβάλλῃ σ' ὅλη τὴ ζωὴ του μιὰ ἰδιαίτερη αἴγλη σὰν φωτοστέφανος. Οἱ οἰκεῖοι του ἦταν τόσο ὑπερήφανοι γι' αὐτὸν ὅσο κι' ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του. Στὸ σπίτι του, τὰ φτηνὰ «ἐνθύμια» καὶ οἱ φωτογραφίες ποὺ εἶχε στεῖλει ἢ φέρει ἀπὸ τὰ ξένα, κατελάμβαναν τὴν τιμητικώτερη θέση σὰν τὰ διπλώματα ποὺ δίνουν οἱ Ἐκθέσεις κι' ἐπιδεικνύονταν σὰν περγαμινὲς εὐγενείας... Γιὰ τὶς μικρὲς ἐπαρχιακὲς κοινωνίες μας, ἡ ἐπιστροφή κάποιου ἀπὸ ἓνα ταξίδι στὸ ἐξωτερικὸ ἦταν ἓνα γεγονός ἴσης σπουδαιότητος μ' ἓνα γάμο ἢ ἓνα θάνατο. Τὴν Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, ὁ παπᾶς τοῦ ἔδινε τὸ ἀντίδωρο σὲ ἰδιαίτερο δίσκο, τυλιγμένο μέσα σὲ χαρτὶ σὰ λουκούμι, κ' οἱ ἐκκλησιαζόμενοι τὸν περιεργάζονταν καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς λειτουργίας μ' ἐπίμονη περιέργεια καὶ μετὰ ἀδιάκοπα μεταξύ τους σιγομιλήματα. Τοῦ ἔκαναν ἐπισκέψεις στὸ σπίτι νὰ τοῦ εὐχρηθοῦν τὸ καλῶς ὥρισες. Στὸ καφενεῖο τῆς πλατείας τὸν περιστοιχίζαν γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι καὶ τὸν ἄκουγαν μετὰ θρησκευτικὴ σιωπὴ νὰ διηγεῖται τὰ ὅσα εἶχε ἰδεῖ στὰ ξένα. Ἦταν ἀνύπαντρος, ἔμπαιναν στὴ μέση οἱ προζενήτρες νὰ τοῦ προξενέσουν νύφες. Τέτοιο δὲ ἦταν μετὰ λίγα λόγια τὸ γόητρο ποὺ ἐξασκοῦσε ὁ ταξιδεμένος στὶς ἐπαρχίες μας ὥστε ἓνας

θεῖος μου, ὅπως θυμᾶμαι ἀπὸ παιδί, μπόρεσε νὰ περάσει ὅλη τὴ ζωὴ του ἀπολαμβάνοντας γενικῆς ἐκτιμῆσεως καὶ σεβασμοῦ στὴν ἀρκαδική μας κωμόπολη, πρωτοστατώντας σὲ κάθε κοινωνικὴ ἐκδήλωση καὶ δίνοντας τὴ γνώμη του γιὰ ὅλα, ἀκόμα καὶ γιὰ τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ προβλήματα, μόνο καὶ μόνο γιατί εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὴ Διεθνῆ Παρισινὴ Ἐκθεση τοῦ 1889... Ὁ ἴδιος, – συνεχίζει ὁ Οὐράνης, – ὁ ἴδιος ἔφερε τὴν ἐπίσκεψη αὐτὴ σὰν τίτλο καὶ σὰν παράσημο. Τὴ θεωροῦσε ὡς ἓνα κεφαλαϊῶδες γεγονός – ἄξιο νὰ μνημονεῦται ὅπως... ἢ κτῆσις τῆς Ρώμης! Ὅταν, π.χ., διηγεῖτο κάτι πού ἀνεφέρετο στὸ παρελθόν, δὲν ἐμνημόνευε χρόνο, ἀλλὰ ἔλεγε: « Ἦταν ἓνα χρόνο πρὶν πάω στὴ Διεθνῆ Ἐκθεση» ἢ « Ἦταν πέντε χρόνια ἀφοῦ εἶχα πάει στὸ Παρίσι, στὴ Διεθνῆ Ἐκθεση». Στὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ του, πάνω σ' ἓνα τραπέζι πού τὸ σκέπαζε ἓνα κόκκινο βελούδο, ἦταν τοποθετημένο, – σὰν Εὐαγγέλιο στὴν Ἁγία Τράπεζα, – ἓνα παχὺ λεύκωμα μ' ἐγχρωμες λιθογραφίες τοῦ κτιρίου καὶ τῶν κήπων τῆς ἐκθέσεως πού τὶς ἔδειχνε καὶ τὶς ἐπεξηγοῦσε σὲ κάθε ἐπισκέπτη μὲ ὑπερηφάνεια, λὲς κ' ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπόψεων κάποιας δικῆς του ἰδιοκτησίας».

Στὴν ἴδια διάλεξη, ὁ Οὐράνης ἔδωσε ἓναν ὀρισμὸ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ ἔκανε μιὰν ἀδυσώπητη κατάταξη τῶν ταξιδιωτῶν. «Τὸ ταξίδι, – εἶπε, – εἶναι περίπου σὰν τὰ ἰσπανικὰ χάνια, στὰ ὁποῖα, ὅπως παρατήρησε κάποιος, δὲν βρίσκει κανεὶς νὰ φάει παρὰ ὅ,τι φέρνει μαζί του». Καὶ συνέχισε ὁ Οὐράνης: «Μπορεῖ ἓνας ἄνθρωπος νὰ κάνει τὸ πιὸ μακρινό, τὸ πιὸ γραφικό, τὸ πιὸ ὠραῖο ταξίδι, τὸ ταξίδι πού προσφέρει τὶς περισσότερες εὐκαιρίες (γιατὶ ἀπλῶς καὶ μόνο εὐκαιρίες προσφέρει τὸ ταξίδι) γιὰ τὸ θάμβος, τὴν ἔξαρση, τὴ χαρὰ, τὴ γοητεία καὶ τὴ συγκίνηση. Ἡ ἀπήχησή του θὰ εἶναι μηδαμινὴ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἂν ὁ ἴδιος αὐτὸς εἶναι ἓνας κοινὸς καὶ ἀσήμαντος, ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἄνθρωπος, – ὅπως μηδαμινὴ θάναι ἢ ἀπόδοση καὶ τοῦ πιὸ περιφημοῦ Στραντιβάριους, ἂν ἐκεῖνος πού κρατᾶει στὸ χέρι του τὸ δοξάρι δὲν ἔχει τὴν ἰδιοφυῖα – καὶ τὴν καλλιέργεια, – ἐνὸς βιρτουόζου». Καὶ γιὰ νὰ πείσει, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ξεσπάσει, εἶχε ὁ Οὐράνης πρόχειρο τὸ παράδειγμα. «Θυμᾶμαι, – διηγῆθηκε, – ἓνα ζεῦγος μεσόκοπων Ἀμερικανῶν πού ἔτυχε νὰ γνωρίσω κάποτε σ' ἓνα ξενοδοχεῖο τοῦ Κάντιξ – ἔτοιμο νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἀμερικὴ ὕστερα ἀπὸ ἓνα πολὺμηνο γῦρο ὅλης τῆς Εὐρώπης. Μιλοῦσα μαζί του στὸ χῶλλ, κ' ἢ κουβέντα μας περιστρέφετο γύρω ἀπὸ τὰ ταξίδια – γιατί τί ἄλλο θέμα συνομιλίας θὰ ἐρχόταν φυσικότερα σ' ἀνθρώπους ξένους μεταξύ τους καὶ πού γνωρίζονται σ' ἓναν ξένο ἐπίσης γι' αὐτοὺς τόπο; Μιὰ στιγμή πάνω στὴν κουβέντα, ἀνέφερα τὴ Βενετία – ὡς μία ἀπὸ τὶς πόλεις πού μὲ εἶχαν περισσότερο γοητεῦσει.

— Βενετία, Βενετία... διερωτήθηκε μεγαλόφωνα ὁ σύζυγος, – καὶ στήριξε τὸ βλέμμα του στὸ κενό, περιμένοντας νὰ λειτουργήσει ἡ μνήμη του. Ἡ μνήμη του ὁμως θὰ εἶχε πάθει κάποιο βραχυκύκλωμα, γιατί τὸ γύρισμα τοῦ κουμπιοῦ «Βενετία» δὲν ἐφώτισε τίποτα, καμιὰ εἰκόνα στὸ μυαλό του. Στράφηκε τότε στὴ γυναῖκα του καὶ τὴν ἐρώτησε:

— Έχουμε πάει στη Βενετία;

— Πώς! Έσπευσε νάρθει επίκουρος εκείνη. Είναι εκεί που στραμπούλισες τὸ πόδι σου. Θυμᾶσαι;

— Ό! Γιές! Τώρα θυμᾶμαι... ἔκανε ἱκανοποιημένος ἐκεῖνος».

Ὁ Οὐράνης στὴ διάλεξη ἐκείνη παρουσίασε διάφορα εἶδη ταξιδιωτῶν. Μίλησε καὶ γιὰ τοὺς «ἀκίνητους», ὅπως τοὺς χαρακτήρισε, ταξιδιωτῆς. Καὶ θυμῆθηκε ἕναν ἥρωα τοῦ Γάλλου μυθιστοριογράφου *Huysman*.

«Δὲν εἶναι φανταστικός, ἐξήγησε, κι' οὔτε ἀπίθανος ὁ τύπος αὐτός, πού, ὅταν εἶχε διάθεση ν' ἀφήσει τὸ Παρίσι καὶ νὰ ταξιδέψει, περιοριζόταν νὰ πηγαίνει μὲ τὶς ἀποσκευές του στὸ σταθμὸ τοῦ *Borrah* ἀπὸ τὸν ὁποῖο φεύγουν οἱ Ἕλληλοι ἐπισκέπτες τοῦ Παρισιοῦ γιὰ τὴ χώρα τους, ν' ἀνακατεύεται μαζί τους, ν' ἀκούει τὶς λαρυγγώδεις ὁμιλίες τους, νὰ καπνίζει ἀγγλικὸ καπνὸ, νὰ ζεῖ μερικὲς ὥρες μέσα στὴν ἀτμόσφαιρά τους, – κ' ὕστερα γύριζε στὸ σπίτι του ἔχοντας ἱκανοποιήσει τὴν ταξιδιωτικὴ διάθεση τῆς ψυχῆς του».

Έχουμε ὅμως ἀκόμα ἕναν Οὐράνη. Κι ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ τὸν ξεχάσουμε, ἀλλὰ ὀφείλουμε ἴσως περισσότερο νὰ τὸν προσέξουμε, γιὰ νὰ φτάσουμε στὶς ρίζες τῆς πνευματικῆς του ζωῆς. Εἶναι ὁ συγγραφέας τῶν βιογραφιῶν, τῶν σύντομων μελετημάτων καὶ τῶν ἄρθρων, πού συγκεντρώθηκαν σὲ τρεῖς τόμους μὲ τὸν τίτλο «Δικοὶ μας καὶ ξένοι» καὶ δείχνουν πόσο πλάτος εἶχε ἡ μόρφωση τοῦ Οὐράνη, πόσες ἀπαιτήσεις ἢ εὐαισθησία του καὶ πόση ἀδιαλλαξία ἢ σκέψη του.

Στὸ β' τόμο τῶν «Δικῶν μας καὶ ξένων», ὁ «Ἀχιλλεὺς Παράσχος» εἶναι ἐργασία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος λογοτεχνικὴ καὶ ὑποδειγματικὴ θὰ ἔλεγα γιὰ μιὰ νέα λογοτεχνία σὰν τὴ δική μας, πού μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια ἄρχισε νὰ πλουτίζεται μὲ μυθιστορηματικὲς βιογραφίες. Σὲ ἑκατὸν δέκα ἐπτὰ σελίδες ἡ ζωὴ ἐνὸς ποιητῆ ἱστορημένη ἀπὸ ἕναν νοσταλγὸ, – νεορομαντικὸς μένει ὁ Οὐράνης, πότε περισσότερο καὶ πότε λιγότερο φανερὰ σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, – καὶ γραμμένη ἀπὸ ἄνθρωπο πού ξέρει ν' ἀφηγεῖται καὶ νὰ μᾶς μεταφέρει σὲ περασμένες ἐποχές. Λογοτεχνικὰ κείμενα εἶναι καὶ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα (β' κεφάλαιο τοῦ βιβλίου) καὶ ὅλα μαζί κάνουν ἕνα πολὺ ἀξιόλογο πορτραῖτο τοῦ Καβάφη. Λογοτεχνικὰ στὴ διάθεση καὶ στὴ διάρθρωση, μοιλονότι ἀφήνουν πολὺν χῶρο στὴν κριτικὴ. Ἄλλὰ τὸ ἴδιο γενικό, – καὶ τόσο σημαντικό, – γνώρισμα παρουσιάζουν καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα κείμενα τοῦ βιβλίου, καὶ τῶν δύο ἄλλων τόμων, πού εἶναι κρίσεις ἀξιόλογες. Ὁ Οὐράνης ἀνήκει στὴν ὁμάδα τῶν λογοτεχνῶν μας, πού πολὺ μικρὲς ὑποχωρήσεις ἔκαναν ὅταν ἔγραφαν γιὰ τὸ πλατύτερο κοινὸ καὶ ὅμως πολὺ μεγάλες ὑπηρεσίες ἐπρόσφεραν στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ μὲ τὴν ἐκλαίκευση καθαρὰ λογοτεχνικῶν θεμάτων καὶ μὲ τὴν ἰκανότητα πού εἶχαν νὰ προκαλοῦν τὸ εὐρύτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ζητήματα τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης. Περισσότερα ἀπὸ τριάντα

χρόνια ἐκράτησε αὐτὴ ἡ θητεία του. Καὶ εἶναι θητεία δύσκολη, ἐπικίνδυνη, – πόσοι δὲν ἐξέχασαν τὸν πνευματικὸ ἄνθρωπο γιὰ «ν' ἀρέσουν» καὶ δὲν ἐχάθηκαν γιὰ τὴ λογοτεχνία μας ἐνῶ εἶχαν δώσει τὶς πιὸ βásiμες ὑποσχέσεις; – εἶναι θητεία, πὸ ἐγινε σκληρὴ δοκιμασία γιὰ ὅσους διέθεταν λίγα ἐφόδια ἢ μικρὴ ἀντοχὴ στοὺς πειρασμοὺς τῆς ἐπικαιρότητας. Ὁ Οὐράνης, μολονότι οὔτε ἀκοινώνητος ἄνθρωπος ἦταν, οὔτε μακριὰ ἀπὸ ἐπαγγελματικὲς ὑποχρεώσεις ἔμεινε, εἶχε μιὰν ἀδιαλλαξία πὸ συχνὰ ζάφνιαζε, κάποτε ἐνοχλοῦσε, πάντα ὅμως ἔδειχνε τὸν πνευματικὸ ἐργάτη πὸ ἤξερε τί ἤθελε καὶ μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἐννοοῦσε νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴ μετριότητα ἢ μὲ τὴν ἐπιπολαιότητα, – μ' ἐκείνους πὸ ἔχουν τοποθετήσῃ τὴ λογοτεχνία στὶς κοσμικὲς ἀσχολίες. Καὶ τὴν ἀδιαλλαξία αὐτὴ τὴν χαίρομαστε ἐκεῖ προπάντων πὸ ἐκδηλώνεται μὲ ἄκακη εἰρωνεία, ἀκόμα καὶ μὲ συγκρατημένη δηκτικότητα, πὸ, ὡστόσο, κάνει κρίση ἀμείλικτη καὶ ὀριστική.

Ὁ Οὐράνης διάβαζε πολὺ, ἤξερε πολλὰ, ἀφομοίωσε ὅ,τι διάβαζε, τὸ ὀργάνωνε στὴ σκέψη του καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσε στὰ ἄρθρα καὶ στὰ σημειώματά του εἴτε γιὰ νὰ τὸ προεκτείνει εἴτε γιὰ νὰ ἔχει μιὰν ἀφετηρία, μιὰν ἀφορμὴ, καὶ νὰ προβάλεῖ ἔπειτα τὸν δικό του κόσμος, τὴ δική του εὐαισθησία. Καὶ κινεῖται μὲ τόση ἄνεση καὶ σὲ τόσο ποικίλα θέματα! Ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου «Δικοὶ μας καὶ ξένοι» καὶ πρόσωπα καὶ ἔργα καὶ μνημεῖα καὶ πολιτεῖες, καὶ περισσότερο παρακολουθεῖ τὸν Οὐράνη στὶς τόσο διαφορετικὲς ἀντιδράσεις του, στὶς ἐκπλήξεις του, στοὺς ἐνθουσιασμοὺς του, κι ἀκόμα στὶς καθημερινὲς του συνήθειες καὶ στὶς προτιμήσεις του, πὸ πολὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν καὶ πολὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ περάσουμε βαθύτερα στὴν οὐσία τοῦ ἄλλου ἔργου του. Καὶ ἀπλὴ ἀπαρίθμηση τίτλων ἂν ἐκάναμε, θὰ ἐδίναμε μιὰν εἰκόνα τοῦ ἄφθονου ὕλικου πὸ ἔχει συγκεντρωθεῖ στοὺς τόμους τῶν «Δικῶν μας καὶ ξένων». Ἄλλὰ ἂν ἀρκεστοῦμε νὰ σημειώσουμε ὅτι στὶς σελίδες τοὺς βρίσκουμε συνομιλίες τοῦ Οὐράνη μὲ τὸν Ζὰν Λουὶ Βωντουαγιέ, μὲ τὸν Ἄντρὲ Τερίβ, μὲ τὸν Λουὶ Ρουσέλ, μὲ τὸν Μωρίς Μπεντέλ, μὲ τὸν Λὲ Κορμπυζιέ, μὲ τὸν Μπατύ, μὲ τὸν Φρανσὶ Ζάμ, μὲ τὸν Ἕμιλ Λούντιβιχ, κι ἂν προσθέσουμε ὅτι σὲ ὀρισμένα θέματα ἐπιμένει περισσότερο καὶ μᾶς πείθει ὅτι δίνει λιγότερα ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν στὸ σάκκο του, – «Ὁ Βολταῖρος», «Ἡ ποιητικὴ ἀξία τοῦ Βαλερύ», «Ἡ περίπτωση Ἄντρὲ Ζίντ», «Γουάλτερ Πάτερ: Ἄναγέννηση», «Ὁσκαρ Οὐάιλντ», «Ὁ ἀληθινὸς Ἔντγκαρ Πόου»– θὰ δείξουμε πόσο δίκιο εἶχε ὁ Ἄλκης Θρύλος πὸ συγκέντρωσε κι αὐτὰ τὰ κείμενα τοῦ Οὐράνη σὲ τόμους. Ὁ Οὐράνης εἶναι ἓνας ἀδιάσπαστος ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ τὶς πρῶτες του δοκιμὲς, ὡς τὶς τελευταῖες κατασταλαγμένες σελίδες του. Μὰ ἡ πορεία του ἐγινε μὲς' ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνόμοια πρόσωπα καὶ ἔργα. Καὶ τὴν πορεία αὐτὴ τὴν βλέπουμε καὶ σὲ ἄλλα βιβλία του, ἀλλὰ καὶ στοὺς «Δικούς μας καὶ ξένους», προπάντων στὴ μεγάλη ποικιλία τῶν θεμάτων τοὺς.

Ἐπειτα, στοὺς «Δικούς μας καὶ ξένους» ἔχουμε πιὸ καθαρὸ καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους παρουσιασμένο ἓν' ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἔργου του, πὸ τὸ σημειώσαμε λίγο

πρὶν καὶ πρὸ τοῦ δίνει πολλὴ ἰδιοτυπία καὶ χάρη: τὴν πνευματικὴ ἀδιαλλαξία ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ συγκρατημένη καὶ ἄκακη εἰρωνεία. Πολὸν χαίρεται ὁ Οὐράνης ὅταν ρίξει τὸ βέλος τοῦ ἀκριβῶς στό στόχο, ἀλλὰ μὲ κέφι διηγεῖται καὶ τῶν ἄλλων τὰ πειράγματα, ἐπιμένει σ' αὐτά, ἴσως καὶ ψάχνει νὰ τὰ βρεῖ, γιὰ νὰ διανθίσει τὰ κείμενά του μὲ ὅ,τι πρῶτα σ' αὐτὸν ἀρέσει καὶ μὲ ὅ,τι πρῶτα αὐτὸν διασκεδάζει. Ἕνα μόνον παράδειγμα: Κάνει τὸ πορτραῖτο τοῦ Ἄντρῆ Τερίβ, τοῦ κριτικοῦ τοῦ προπολεμικοῦ παρισινοῦ «Χρόνου», – ἐνὸς κριτικοῦ μὲ πολλοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλοὺς ἐχθρούς. Δὲν τὸ τελειώνει ὅμως αὐτὸ τὸ πορτραῖτο ἢ μᾶλλον ἀφήνει νὰ τὸ τελειώσει αὐτὴ ἐδῶ ἢ μικρὴ ἱστορία:

«Ἕνας μάλιστα (ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του), – γράφει ὁ Οὐράνης, – τὸν ἔθιξε τόσο πολὺ στὴν ἀπάντησή του, ὥστε ὁ Τερίβ ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν καλέσει σὲ μονομαχία. Ἡ μετάβαση τῶν μαρτύρων του στίς ἔξι τὸ πρωῖ, στό σπίτι τοῦ ἀντιπάλου του εἶχε ἓνα ἐντελῶς ἀπροσδόκητο ἀποτέλεσμα. Κατατρόμαξε τὴν ἔγκυα γυναῖκα του, ἢ ὁποῖα τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ τῆς προκάλεσε τὴν ἀποβολή! – Φυσικά, λυπήθηκα πάρα πολὺ γι' αὐτό, μού ἔλεγε γελώντας ὁ Τερίβ, γιατί δὲν ἔχω τὴ σκληρότητα τοῦ Σαβαώθ, ὁ ὁποῖος τιμωρεῖ τοὺς ἐχθρούς του «καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτῶν». Καὶ χάρηκα, ὅταν ἔμαθα ὕστερ' ἀπὸ ἓνα χρόνο ὅτι εἶχε ἀποκτήσει ἄλλο παιδί καὶ δὲν στερήθηκε ἐξ αἰτίας μου ὁ ἀντίπαλός μου ἀπὸ τὸ μοναδικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον εἶταν δυνατὸ νὰ διαιωνίσει τὸ ὄνομά του...».

Θὰ ἔπρεπε πολὺ ἀκόμα νὰ συνεχίσουμε τὴν ἔρευνά μας στὰ κείμενα τοῦ Οὐράνη: τὰ ποιητικά, τὰ ταξιδιωτικά, τὰ ἀφηγηματικά, τὰ κριτικά. Καὶ θὰ ἐκάναμε, βέβαια, στενότερη γνωριμία μαζί του, ἀλλὰ δὲ θ' ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ μιὰ γενικὴ ἐντύπωση: ὅτι κι ὁ ποιητὴς κι ὁ πεζογράφος Οὐράνης εἶχε μιὰν ἰκανότητα ποὺ λίγοι λογοτέχνες διαθέτουν. Γινόταν γρήγορα φίλος μὲ τὸν ἀναγνώστη του, ὅπως φίλος, πολὺ ἀγαπητὸς φίλος, γινόταν κι ὁ ἄνθρωπος Οὐράνης. Κι αὐτὸν τὸ φίλο, ποὺ τόσο μᾶς λείπει, ποὺ τόσο λείπει ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ κοινωνία, αὐτὸν θελήσαμε νὰ φέρουμε ἀπόψε κοντά μας καὶ κοντά σας.

Κυρίες καὶ Κύριοι. Σᾶς εὐχαριστῶ ποὺ μὲ ἀκούσατε μὲ τόση ὑπομονή.